

Imitaatiopeli vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen ja yhteiskunnallisten jakojen tutkimusvälineenä

Ilkka Arminen & Mika Simonen

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Abstrakti

Imitaatiopeli on uudenlainen kokeellinen tutkimusmenetelmä, jolla tarkastellaan yhteiskunnan osaryhmien tietämystä toisistaan. Imitaatiopelissä kokeen osallistujat toimivat joko edustamansa ryhmän jäsenenä tai teeskentelijöinä, jotka tekeytyvät ryhmän jäseniksi. Peliä on sovellettu mm. sukupuolen (naiset/miehet), seksuaalisen suuntautumisen (homot/heterot), uskonnon (kristityt/ei-kristityt), poliittisen suuntautumisen (vasemmisto/ei-vasemmisto) sekä kansallisuuden (maahanmuuttajat/ei-maahanmuuttajat) mukaisten ryhmäjakojen tutkimiseen. Tutkimusote tuottaa sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tietoa nk. vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen jakautumisesta yhteiskunnassa. Pelillä mitataan sitä, kuinka hyvin henkilö voi tekeytyä vastakkaisen sosiaalisen ryhmän jäseneksi. Mitä paremmin tekeytyminen onnistuu, sitä laajemmin ryhmää koskevan tietämyksen voi katsoa olevin yhteiskunnassa. Tekeytymisen vaikeus taas kertoo ryhmän sulkeutuneisuudesta. Artikkelissa analysoidaan Helsingissä 2013 pelattua uskontopeliä, johon osallistui yhteensä liki 300 opiskelijaa, jotka luokittelivat itsensä aktiivisiksi kristityiksi (ev.lut.) tai ei-uskonnollisiksi. Kvalitatiivisen analyysin kautta tarkennamme kuvaa vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen luonteesta, ja osoitamme sen rakentuvan kyvystä muodostaa tietämyksellinen, kokemuksellinen ja kategorinen yhteensopivuus sosiaalisen ryhmän kanssa. Tavoitteenamme on eritellä sitä, millä tavoin sosiaalisten ryhmien väliset erot muodostuvat merkityksellisiksi kulttuuristen ja yhteiskunnallisten erojen perustaksi.

ASIASANAT: Etnometodologia, imitaatiopeli, keskustelunanalyysi, kokeellinen tutkimus, sosiaaliset ryhmät, uskonto, yhteiskunnalliset jaot.

Imitaatiopeli ja vuorovaikutuksellinen asiantuntemus

Alan Turing vaikutti ratkaisevasti tietojenkäsittelytieteen kehitykseen väitteellään, että voidaan rakentaa koneita, jotka kykenevät ratkaisemaan kaikki lause-

kemuotoiset matemaattiset ongelmat. Hän katsoi edelleen, että nämä koneet voisivat tehdä kaiken sen, minkä ihminenkin tekee metodisesti – sääntöjä seuraten, proseduraalisesti – siis ei sattumanvaraisesti tai intuitiivisesti (Hodges 1983). Turing (1950) kehitti myös testin – *imitaatiopelin* – ratkaisemaan, onko hä-

nen hahmottelemansa tekoäly toteutunut. Testissä tuomari esitti kysymyksiä näkymättömissä olevalle tietokoneelle ja koehenkilölle viiden minuutin ajan, ja jos tuomari ei onnistunut erottamaan tietokoneita ihmisestä, tekoälyn katsottiin toteutuneen. Usein Turingin testiä on pidetty kiinnostavana siksi, mitä se paljastaa tekoälystä. Tosiasiassa kiinnostavaa on, mitä se esittää ihmisen ajattelusta. Väittäessään tekoälyn voivan jäljitellä ihmisen ajattelua Turing tulee väittäneeksi, että myös ihmisen ajattelu on metodinen aikaansaannos, joka pohjautuu rajallisten loogisten operaatioiden kombinaatioille.

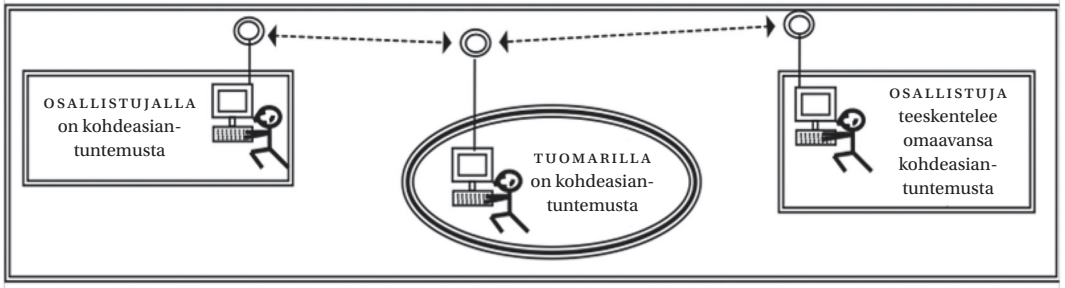
Me väitämme, että Harvey Sacksin (1992) ideaa *sosiaalisen elämän tieteestä* voidaan käyttää analysoimaan ihmisten imitaatiopelissä käyttämiä metodisia prosedureja. Sacksin mukaan sosiaalinen maailma on pienimpiä piirteitään myöten järjestynyt, ja kaikki mitä ihmiset tekevät, on tutkittavissa metodisina aikaansaannoksina. Viime kädessä Sacks pyrki erittelemään sitä, kuinka mieli toimii, tarkastelemalla havaittavia sosiaalisia käytäntöjä, jotka tekevät yhteiskunnan jäsenille mahdolliseksi nähdä ja ymmärtää asiat siten kuten ne tekevät (Arminen 2008; Sacks 1992; Silverman 1998). Sovellamme tässä artikkelissa Sacksin näkökulmaa eritelläksemme ihmisten imitaatiopelissä käyttämiä metodisia prosedureja heidän vuorovaikutuksensa perustana.

Imitaatiopeliä on sittemmin alettu soveltaa ihmisryhmien (kuten miehet ja naiset) välisten erojen tutkimiseen (Hodges 1985; Nyboe 2004; Saygin ym. 2000). Erityisesti Harry Collinsin Cardiffin yliopistossa johtama tutkimusryhmä on pyrkinyt kehittämään imitaatiopelistä sosiologista tutkimusvälinettä, jolla voi tutkia ihmisten merkityksiä tulkitsevaa analytiikkaa. Tutkimusvälineen sydämessä on vuorovaikutteisen asiantuntemuksen (*interactional expertise*) käsite, jolla he tarkoittavat ihmisen kykyä osallistua keskusteluun sellaisen ryhmän kanssa, jonka käytännöllistä osaamista heillä ei ole (Collins ym. 2006; Collins & Evans

2007). Ilmiö on lähellä tulkitsevan sosiaalitieteen ydintä: nuorisotutkija voi saavuttaa hyvän keskustella nuorisoryhmän kanssa, vaikkei sulaudukaan ryhmään ostarilla; ilmailututkija voi oppia keskustelemaan osaavasti lentäjien tai lennonjohtajien kanssa heidän ammattiasioistaan, vaikkei opi ohjaamaan matkustajakonetta tai lentoliikennettä; Harry Collins oppi keskustelemaan painovoimaaltofysikkojen kanssa niin sulavasti, etteivät maallikot erottaneet häntä fyysikoista (Collins 1990; 2004). Vuorovaikutteisen asiantuntemuksen avulla johtaja kommunikoi sujuvasti alaistensa kanssa, joiden tehtäviä hän ei osaisi hoitaa; arvioija arvioi tieteellistä artikkelia, jota ei olisi kyennyt kirjoittamaan; ihmiset tulkitsevat toistensa mieltä huolimatta kokemuksellisista eroistaan.

Imitaatiopelistä on kehitetty systemaattinen ja standardoitu tutkimusote, jolla voidaan analysoida vuorovaikutteista asiantuntemusta. Yhteen imitaatiopeliin osallistuu vähintään kolme pelaajaa kahdessa eri peliasetelmassa.

Ensin ns. *identifikaatiopelissä* mitataan, kuinka helppoa tiettyyn ryhmään kuuluvan on tunnistaa osallistuja, joka ei kuulu tähän ryhmään, mutta jolle annetaan tehtäväksi teeskennellä kuuluvansa siihen. Osallistujia siis on pyydetty jo rekrytointivaiheessa ilmoittamaan yksinkertaisesti, kuuluuko tutkittavaan ryhmään vai ei. Tuomari, joka kuuluu ryhmään eli omaa kohdeasiantuntemusta, kysyy kahdelta osallistujalta kysymyksiä ja arvioi heidän vastauksiaan. Toisella osallistujista on kohdeasiantuntemusta, kun taas toinen vain teeskentelee hänellä olevan sitä. (Kuvio 1.) Identifikaatiopelien tuloksena saadaan identifikaatiokerroin (*identification ratio*, IR), joka kertoo sen, kuinka hyvin teeskentelijät on tunnistettu. Identifikaatiokerroin lasketaan vähentämällä oikein menneiden arviointien lukumäärästä väärin menneet ja jakamalla näin saatu luku tehtyjen arviointien lukumäärällä.

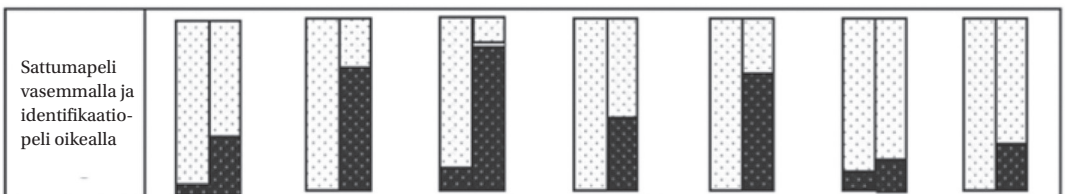
KUVIO 1. IDENTIFIKAATIOPELIN TUTKIMUSASETELMA IMITAATIOPELISSÄ (COLLINS & EVANS 2014).

Toiseksi ns. *sattumapelissä* tuomari, joka ei ole tutkittavan sosiaalisen ryhmän jäsen ja joka siksi toimii eräällä tapaa sattumanvaraisesti, kysyy jälleen kahdelta osallistujalta kysymyksiä ja arvioi heidän vastauksiaan. Osallistujista toisella ei myöskään ole kohdeasiatuntemusta, kun taas toinen kuuluu ryhmään – mutta teeskentelee, ettei kuuluisi. Sattumapelin tuloksena saadaan sattumakerroin (*chance ratio*, CR), joka kertoo sen, kuinka usein kohderyhmään kuulumattomaksi tekeytynyt tunnistetaan. Sattumakerroin lasketaan vastaavalla tavalla kuin identifikaatiokerroin. Vähentämällä identifikaatiokertoimesta

(IR) sattumakerroin (CR) saadaan vaikutuskoko (*effect size*), eli mitta sille, kuinka paljon helpompi kohderyhmän jäsenen on tekeytyä kohderyhmään kuulumattomaksi kuin toisin päin, mikä on samalla kohderyhmän sulkeutuneisuuskerroin. Jos ero on nolla, on ryhmä täysin avoin, jos ero on 1, se on täysin suljettu.

Palaamme koeasetelman tarkempaan kuvaukseen vielä oman imitaatiopeliaineistomme käsittelyn yhteydessä. Esittelemme kuitenkin ensin Harry Collinsin järjestämien imitaatiopelien tunnuslukuja (Taulukko 1) sekä niiden tulkintaa.

	1	2	3	4	5	6	7
	Värisokeus	Sävelkorva	Sokeus	Seksuaalisuus	Uskonto	Sukupuoli (nainen/mies)	Ikä (vanha/nuori)
Sattumakerroin	0,05	0,00	0,13	0,00	0,00	0,10	0,0
Identifikaatiokerroin	0,33	0,73	0,86	0,44	0,68	0,16	0,28
Vaikutuskoko	0,3	0,7	0,7	0,4	0,7	0,1	0,3
Kaksisuuntainen merkitsevyys	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,64	0,1

TAULUKKO 1. IMITAATIOPELIEN TULOKSIA (COLLINS & EVANS 2014).

Imitaatiopeleissä saadut tulokset osoittavat, että vähemmistöryhmien (esim. homot, uskonnolliset vähemmistöt) jäsenet kykenevät yleensä sulautumaan muihin. Sen sijaan on suurta vaihtelua sen suhteen, kuinka hyvin jotakin sosiaalista ryhmää koskeva vuorovaikutuksellinen asiantuntemus on levinnyt – eli miten hyvin siihen kuulumattomat pystyivät teeskentelemään kuuluvansa siihen. Uskonnollisten ryhmien, sokeiden ja täydellisen sävelkorvan omaavien sosiaaliset maailmat ovat jääneet muiden vuorovaikutteisen asiantuntemuksen ulkopuolelle, heikosti tunnetuiksi (vaikutuskoko 0,7). Sukupuolten (nainen/mies) välinen vuorovaikutuksellinen tietämys on taas hyvin levinnyttä (vaikutuskoko vain 0,1). Vastoin joskus otaksuttua niin naiset kuin miehetkin ovat hyvin perillä toistensa sosiaalisista maailmoista. Naisten tietämys on hivenen miesten tietämystä suurempi, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä (Taulukko 1).

Tutkimusote mahdollistaa siis eri sosiaalisten ryhmien toisiaan koskevan vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen määrän vertailun kuten yllä. Samoin voidaan vertailla vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen määriä aloittain eri maissa tai kulttuureissa. Imitaatiopelejä on pelattu esimerkiksi Palermossa, Granadassa, Wrocławissa, Budapestissa, Rotterdamissa, Trondheimissa, Kapkaupungissa ja Helsingissä, pääosin seksuaalisuutta ja uskonnollisuutta koskien. Voitaisiin tarkastella myös historiallista kehitystä. Esimerkiksi sukupuolten vuorovaikutteisen asiantuntemuksen laajan levinneisyyden voi katsoa kertovan siitä, että nykyisissä länsimaissa sukupuolten maailmat ovat toistensa tavoitettavissa. Sen sijaan voitaisiin otaksua, että siellä, missä toisen sukupuolen liikkuminen julkisesti on rajoitettua, jää julkisen alueelta rajattu sukupuoli näkymättömämmäksi ja tämän sukupuolen sosiaalista maailmaa koskeva vuorovaikutteinen asiantuntemus ei leviä. Tätä ei valitettavasti vielä ole empiirisesti tutkittu.

Ensimmäiset imitaatiopelit pelattiin Suomessa vuosina 2012–2013. Helsingissä pelatuissa kahdessa imitaatiopelissä tarkasteltiin sitä, missä määrin uskoviksi itsensä määritelleet erottivat itsensä ei-uskoviksi itsensä määritelleistä. Näissä nk. uskontopeleissä tulokseksi saatiin toistuvasti identifikaatiokerroin 0,65, mikä on lähellä Cardiffissa saatua tulosta 0,68 (Taulukko 1). Näitä pelejä tarkastellaan tässä artikkelissa.

Aloite Suomessa pelattavaan imitaatiopeliin tuli Harry Collinsin tutkimusryhmältä, ja tavoitteena oli analysoida uskontoa koskevan vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen levinneisyyttä sekularisoituneessa protestanttisessa maassa. Alustavien vertailujen mukaan kristittyjen uskonnollinen osakulttuuri on yhtä lailla eriytynyt Cardiffissa ja Helsingissä, eikä sitä koskeva vuorovaikutuksellinen tieto ole laajalti osakulttuurin ulkopuolelle levinnyttä. Sen sijaan uskonnollisen osakulttuurin jäsenten keskuudessa on vahva vuorovaikutuksellinen osaaminen ei-kristillisestä sosiaalisesta maailmasta. Tulos näyttää osoittavan kristillisen osakulttuurin tulleen marginaaliseksi, ja ei-kristillisen julkisen hegemonian olevan vahva näissä maissa. Tulosten tarkempi vertailu on kuitenkin vielä kesken.

Tässä artikkelissa analysoimme kuitenkin erityisesti Helsingin uskontopelin pelaajien metodisia prosedureja tunnistaa ja osoittaa sosiaalisen ryhmän jäsenyys. Analyysin avulla pyrimme löytämään vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen metodisen perustan. Tavoitteenamme on kehittää imitaatiopeliä tutkimusotteena erittelemällä pelaajien metodisia keinoja tunnistaa ryhmänjäsenyys. Tutkimuksemme tuottaa tietoa ihmisten kielellisistä keinoista osoittaa ryhmäkuuluvuutensa, tavoista rakentaa ja ylläpitää sosiaalisia ryhmiä, ehdoista, joilla yksilö hyväksytään ryhmän jäseneksi, sekä sosiaalisista prosesseista, joissa sosiaalinen ryhmän jäsenyys tunnustetaan tai evätään. Vastavuoroisen sosiaalisen suhteen synty,

ryhmän muodostus sekä sosiaalinen inkluusio ja eksklusio ovat sosiologian ydinteemoja, joita ovat klassisesti tutkineet mm. Alfred Schutz (*me-suhde*, [1932] 1967), Georg Simmel (*Vergeschell-schaftung*, Noro 1991) ja Peter Berger & Thomas Luckmann (*instituutioituminen*, [1966] 1994).

Sosiaaliseen ryhmään kuulumisen osoittamisen keinot

Tulkitsimme imitaatiopeliä etnometodologisesta perinteestä käsin (Garfinkel 1967; Heritage 1996; Sacks 1992). Harold Garfinkel aloitti Sacksin jatkaman sosiaalisen järjestyksen tarkastelun erittelemällä arkitiedon roolia (vrt. Giddens 1984).

Tätä työtä ihmiset tekevät yhdessä ja kohdaten sisältäpäin ne tilanteet, joihin he yhteiskunnan jäsenenä joutuvat: he perustavat, ylläpitävät, palaavat ja muuntelevat niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka taas ovat syntyneet niistä ajassa jatkuvista toimintalinjoista, joilla ihmiset nämä tilanteet kohtaavat sellaisina kuin he ne tuntevat. (Garfinkel, sit. Heritage 1996, 91)

Keskeinen osa varhaista etnometodologiaa olivat *rikkomiskokeet*, joissa koehenkilöt opastettiin toimimaan tilanteeseen sopimattomalla tavalla, millä pyrittiin paljastamaan arkimaailman julkilausumattomia rakenteita. Tapaustutkimuksessaan Agnesista, joka oli syntynyt sukupuolielimiltään pojaksi, Garfinkel (1967) tarkasteli tämän selviytymistä naisena, siis hänen kykyään vakuuttaa vastaanottajat sukupuolestaan. Laajemmin kyse on sukupuolia koskevien tietovarantojen käytöstä arjessa.

Sacks (1992) toi etnometodologiaan toiminnan kuvausten kategoriasidonnaisuuden analyysin. Pohtiessaan sitä, kuinka ihmisten toistensa toimintaa koskevia tulkintoja voitaisiin analysoida, Sacks havaitsi kategorioiden keskeytyksen. Se,

käytetäänkö toimijasta kategorioita ”vapaustaiste-lijä” vai ”terroristi” määrittää sekä kuvausta että myös kuvaajaa. Toiminnan kategoriasidonnaisuuden analyysi kehittyi sittemmin omaksi tek-niseksi tutkimusalakseen (Jayusi 1984; Rautajoki 2014; Silverman 1998). Viime aikoina on analysoitu erityisesti kategorioiden käytön joustavuutta sosiaalisten ryhmien ylläpitämisen keinona (Pihlaja 2014).

Toimijoiden tietämys (*epistemics*) on nous-sut keskeiseksi myös keskusteluanalyysissä. Keskeisiä käsitteitä ovat puhujan tietämyksen tila, episteeminen status (*epistemic status*) ja episteeminen asento (*epistemic stance*; mm. Heritage 2012; Niemi 2013; Stivers ym. 2011). Episteeminen status tarkoittaa puhujan asiaa koskevaa suhteellista tietämyksen tilaa verrattuna vastaanottajiin; vastaanottajat ovat joko tietäviä tai tietämättömiä suhteessa puhujaan. Episteeminen asento taas on luettavissa puheenvuoron muotoilusta ja tarkoittaa puhujan osoittamaa episteemistä statusta. Vastaanotta-ja käyttää puheenvuorojen tulkinnessa otak-sumaansa puhujan episteemisestä statuksesta, jota episteeminen asento myös välittää. Episteeminen status on esitettävissä myös puhujan etäisyytenä puhuttavasta asiasta. Mitä lähempänä puhuja on asiaa, sitä korkeampi on epistee-minen status, ja mitä kauempana puhuja on, sitä alhaisempi on hänen episteeminen statuksensa. Tätä kautta voidaan tarkastella puhujan ja vas-taanottajan tietämysten vastaavuutta, epistee-mistä korrespondenssia, minkä avulla ryhmäjä-senyyks voidaan tunnistaa. Varsinaista tietämystä laajempi ja henkilökohtaisempi on puhujan ja vastaanottajan kokemuksellinen yhteenkuulu-vuus (Collins 2010), josta syntyy samaistuminen, mikä puolestaan vahvistaa ryhmäjäsenyyden (Arminen 1998). Imitaatiopeli antaa systemaattisen kokeellisen mahdollisuuden tutkia sitä, kuinka toimijat käyttävät kategoriasidonnaista tietämystään vuorovaikutuksessa.

Aineisto ja analyysimenetelmä

Tutkimuksen aineistona on tietokonevälikkeitä keskusteluita Helsingin yliopistossa vuonna 2013 pelatusta uskontoaiheisesta imitaatiopelistä. Koeasetelma ja aineistokeruu järjestettiin yhteistyössä Collinsin tutkimusryhmän kanssa: me järjestimme rekrytoinnin ja tilojen varauksen, he vastasivat kokeen teknisestä toteutuksesta ja aineiston tallennuksesta palvelimelle. Käytössä oli kaksi tietokoneluokkaa kahtena päivänä ja lisäksi aineistoa kerättiin internetin välityksellä. Imitaatiopeliin osallistui yhteensä 70 aktiivista kristittyä (ev.lut.) ja 195 ei-uskonnollista opiskelijaa. Opiskelijat tavoitettiin sähköpostilistojen ja paikan päällä tapahtuneen rekrytoinnin myötä ja heille annettiin elokuvalippuja korvauksena peliin osallistumisesta. Rekrytoinnissa imitaatiopeliä kuvattiin näin:

Imitaatiopelin aiheena on uskonto ja näin ollen pelin kaksi eri sosiaalista ryhmää ovat aktiiviset kristityt ja ei-uskonnolliset henkilöt. Etsimme pelaajiksi siis korkeakouluopiskelijoita, jotka kokevat olevansa joko aktiivisia kristittyjä eli kristillisyyttä aktiivisesti harjoittavia tai ei-uskonnollisia henkilöitä.

Jako ei vaikuttanut koejärjestelyiden kannalta ongelmalliselta eikä tietoomme tullut, etteivät osallistujat olisi osanneet luokitella itseään jaottelun mukaisesti. Jaottelu on tietysti saattanut valikoida kokeeseen osallistujia sikäli, että sen ongelmalliseksi kokeneet ovat jääneet pois. Ilman eri selvitystä tätä ei kuitenkaan voi tietää. Itse peleissä osallistujat kuitenkin käyttivät näitä kategorioita joustavasti, mitä käsittelemme tarkemmin analysoidessamme kategorista vastaavuutta.

Imitaatiopelin tuottama tutkimusaineisto koostui opiskelijoiden toisilleen tekemistä kysymyksistä ja vastauksista sekä vastausten arvioinneista. Imitaatiopeli sisälsi neljä vaihetta, joista ensimmäiseen osallistui 20 aktiivista kristittyä ja 20 ei-us-

konnollista opiskelijaa (19–37-vuotiaita, keski-ikä 24), jotka pelasivat vuorotellen tuomarin (*judge*), teeskentelijän (*pretender*) tai ei-teeskentelijän (*non-pretender*) roolia. Opiskelijan kokonaispeli-aika vaihteli tunnista kahteen. Analyysimme koskee pelin ensimmäistä vaihetta, koska siinä tuotetut kysymys–vastaus-sarjat ovat eheitä ja reaaliaikaisia.

Toisessa vaiheessa peliin osallistui 175 ei-uskonnollista henkilöä, jotka teeskentelivät aktiivista kristittyä ja vastasivat ensimmäisen vaiheen aktiivisten kristittyjen aiemmin esittämiin kysymyksiin. Kolmannessa vaiheessa yhdistettiin toisessa vaiheessa muodostettu aineisto ensimmäisen vaiheen aineistoon. Näin pelin viimeistä vaihetta varten tuotettiin arvioitavaksi ikään kuin keskustelulitteraatteja, joissa tuomarin kysymyksiä seuraa satunnaistetun teeskentelijän ja ei-teeskentelijän vastaukset. Neljänteen vaiheeseen osallistui 50 aktiivista kristittyä ja heidän arvioistaan määriteltiin mm. identifikaatiokerroin. Lisäksi ei-uskonnollisia opiskelijoita osallistui vuonna 2012 pelatun imitaatiopelin neljänteen vaiheeseen. Vuorovaikutuksen tutkimuksen näkökulmasta jälkimmäisten vaiheiden menettelyt tuottavat kuitenkin tulkintaa vaikeuttavan lisätekijän, jonka täsmällistä vaikutusta on vaikea arvioida. Siksi rajaamme analyysimme kokeen vuorovaikutukseltaan luonnollisempaan, ensimmäiseen osaan.

Peli koostuu *vieruspareista*: tuomarin esittämän kysymyksen ja kahden muun osallistujan antamien vastausten muodostamista kokonaisuuksista. Vierusparien lukumäärä ja kysymykset ovat tuomaripelaajan päätettävissä ja vastaukset toisten pelaajien päätettävissä. Vieruspari noudattaa seuraavaa rakennetta: Kysymysvuorossa tuomari kirjoittaa kysymyksen (esimerkinäytteissä rivi 1) ja ohjelma toimittaa sen pelaajille. Vastausvuorossa teeskentelijä ja ei-teeskentelijä kirjoittavat vastauksensa (rivit 2a

ja 2b). Tuomari saa vastaukset samanaikaisesti näytölleen ja valitsee niistä arvionsa mukaan teeskentelijän vastauksen. Tuomari myös merkitsee arvionsa varmuuden (1. Olen epävarma arviostani, 2. Olen enemmän epävarma kuin varma, 3. Olen enemmän varma kuin epävarma, 4. Olen varma arviostani) ja esittää perustelunsa arviolle (näytteissä rivi 3).

Kokeena imitaatiopeli rakentuu vuorovaikutuksen perustavien rakenteiden muunnelmalle. Osallistujien tulee kategorisoida itsensä kohde-alueetta koskevan episteemisen statuksen mukaan tietäviin ja ei-tietäviin, siis episteemisesti läheisiin (esim. uskova) ja etäisiin (ei-uskova). Kokeessa tutkitaan osallistujien kykyä siirtyä ryhmästä toiseen ja tulkitsijoiden kykyä havaita siirtymisyritykset. Koeasetelma myös peittää teeskentelijän ja ei-teeskentelijän episteemisen statuksen, jolloin tuomari joutuu tulkitsemaan pelaajien episteemiset statukset puheenvuoroista.

Arkivuorovaikutuksessa otamme huomioon puhujan sosiaalisen ryhmän jäsenyyden (Arminen 2005; Drew & Heritage 1992). Puheenvuorossa ilmaistun tietämyksen tulkinta perustuu tulkitsijan ennakkokäsitykseen puhujan tietämyksestä. Imitaatiopelissä tuomari tietää peliin osallistuvien ilmoittamat sosiaaliset ryhmät, mutta ei tiedä kumpi pelaajista tosiasiasa kuuluu kumpaan. Sosiaaliset ryhmät ja niiden mukaiset episteemiset statukset on sekoitettu: tuomaripelaajan tehtävä on paljastaa pelaajien ryhmäjäsensyys.

Väitämme ryhmäjäsensyden tunnistamisen metodisena perustana olevan kolme ulottuvuutta: 1) tietämyksellinen vastaavuus (episteeminen korrespondenssi) ja sen hienosyisyys eli granulariteetti, 2) kokemuksellinen vastaavuus ja samastuminen (identifikaatio) sekä 3) kategorinen yhteenkuuluvuus. Analysoimme seuraavassa näitä ryhmäjäsensyden käytäntöjä aloittaen

tietämyksellisen vastaavuuden eli episteemisen korrespondenssin tarkastelusta.

Tietämyksellinen vastaavuus

Tarkastelemme ensiksi identifikaatiopeliä, jossa tuomari ja ei-teeskentelijä ovat aktiivisia kristittyjä, ja teeskentelijä esittää aktiivista kristittyä, vaikkei ole sellainen. Myöhemmin perehdymme sattumapeleihin, joissa tuomari ja ei-teeskentelijä ovat ei-uskonnollisia henkilöitä teeskentelijän esittäessä sellaista.

Esimerkissä 1 taustaltaan kristitty on tuomarin roolissa ja esittää kysymysvuorollaan kaksi kysymystä (rivi 1) sekä viittaa niiden muotoilussa uskonnollista asiantuntemusta edellyttävään käsitteeseen, armoon. Kysymys on testi (Arminen 2005; Heritage 1996), jolla tuomari voi mitata pelaajien tietämystä tunnistaakseen teeskentelijän.

ESIMERKKI 1.

Kristitty tuomari on varma arviostaan (uid=2885).

1 TUOMARI: Mitä sinulle merkitsee armo? Voiko sitä käyttää väärin?

2A VASTAAJA 1: Armo on Ansaitsematon Rakkaus Minun Osakseni. Armo tarkoittaa, että saan aina yrittää uudestaan, vaikka omilla väärillä teoillani rikonkin lähimmäistä ja Jumalaa vastaan. Armon väärinkäyttöä on se, jos armon vastaanottamisesta ei seuraa aito halu myös pyrkiä korjaamaan elämäänsä.

2B VASTAAJA 2: Armo on peräisin yksinomaan Jumalasta, se ei ole ihmisten antama. Sitä ei siis voi käyttää väärin.

3 TUOMARI: Ykkösvastaaaja tietää selvästi, mistä puhuu. Kakkosvastaajan teksti on liian ympeäripyöreää, ja siinä väitetään, ettei armoa muka voisi käyttää väärin.

Vastaaja 1¹ (r. 2a) osoittaa erityistä asiantuntemusta kohtelemalla ”armoa” lyhenteenä, jolla on erityinen sisältö. Vasta sitten pelaaja vastaa kysymyksiin. Vastaaja 2 vastaa lyhemmin ja suuremmin. Arviossaan (r. 3) tuomari katsoo vastaajan 1 osoittaneen tietämystä; sen sijaan 2. vastaajan vuoron hän arvioi sekä epätarkaksi että virheelliseksi. Tuomari myös merkitsi olevansa varma arviostaan.

Esimerkin 1 tuomari tuottaa näkyväksi tietynlaisen teologisen armokäsityksen. Testikysymyksensä avulla hän mittaa vastaajien käsitysten vastaavuutta omaan teologiseen kantaansa (episteeminen korrespondenssi). Myös toisessa esimerkissä kristitty tuomari käyttää testikysymystä sekä tietämyksellisen että kokemuksellisen vastaavuuden mittarina ja tunnistamisen kriteerinä.

ESIMERKKI 2. Kristitty tuomari on varma arviostaan (uid=2881).

1 TUOMARI: Mitä kokemuksia Roomalaiskirje on sinussa herättänyt?

2A VASTAAJA 1: Roomalaiskirje on itselleni todella tärkeä, kirjeessä on onnistuneesti tiivistettyinä koko kristillinen vanhurskauttamisoppi ja niinä hetkinä kun oma syllisyys painaa on mahtavaa lukea miten koko pelastus on lahjaa ja kuinka kukaan ei ole synniton mutta Jumalan armosta saa syntinsä anteeksi

2B VASTAAJA 2: Kuulin sen saarnassa kesällä ja silloin tajusin taas mitä tietä minun kannattaa kulkea että elämä päättyy hyvin.

3 TUOMARI: Teeskentelijä ei tiedä mistä puhuu, kun taas ei-teeskentelijä osaa tiivistää kirjeen

ja omakohtaisia kokemuksia lisää vastaukseen. Teeskentelijä kuuli kesällä saarnassa ja tuli johdtopäätökseen että ”elämä päättyy hyvin”. Kovin ylimalkaista.

Kysymys (r. 1) on jälleen testikysymys, sillä teologisen keskustelun piirissä on otettu kantaa Roomalaiskirjeeseen. Tällaisella kysymyksellä tuomari voi siis mitata vastaajien teologista tietämystä, joka tässäkin esimerkissä on eriasteinen. Vastaaja 1 esittää teologisen tulkintansa asiasta liittämällä sen ”vanhurskauttamisoppiin”, jonka hän muotoilee teologisia käsitteitä käyttäen. Vastaaja 2 jää epätarkemmaksi: hän ei formuloi tarkasteltavaa asiaa tai omaa kokemustaan teologisin käsittein. Arviossaan (r. 3) tuomari nostaa esiin seikat, joilla hän tunnistaa ryhmän jäsenyyden. Tietämättömyys ja ylimalkaisuus osoittavat ryhmään kuulumattomuutta, kun taas tarkkuus, omakohtaisuus ja tiivistämisen kyky kertovat ryhmän jäsenyydestä. Myös tässä tuomari on varma arviostaan.

Keskusteluissa puhujat valitsevat puheensa hienosyisyyden asteen ottaen huomioon toistensa tietämyksen tason (Schegloff 2000). Esimerkiksi ”missä”-kysymykseen voidaan vastata eri tarkkuustasoilla, kuten ”pöydällä”, ”kirjassa”, ”sivulla” tai ”rivillä”, riippuen siitä, mitä vastaaja olettaa puhujan tietävän. Kuvauksen hienosyisyys (granulariteetti) liittyy puhujien asiantuntemuksiin, yleiseen kompetenssiin sekä tapaan hahmottaa todellisuutta (Fasulo & Fiore 2007, 231). Imitaatiopeli osoittaa tuomarien olevan tarkkoja hienosyisyyden vaihtelun suhteen. Esimerkeissä tuomarit arvioivat vastausten hienosyisyyttä ja pitävät vastausten karkeutta osoituksena kohdeasiantuntemuksen puutteesta.

Kokemuksellinen vastaavuus

Tähän mennessä on todettu tuomarin etsivän vastaavuutta oman ja vastaajien tietämyksen kesken sekä vertailevan vastausten hienosyisyyttä. Nyt

1 Esitämme aineiston osallistujakategorioiden mukaisesti, ei-teeskentelijä ensin ja teeskentelijä toiseksi. Testitilanteessa vastaajat 1 ja 2 ovat olleet satunnaisessa järjestyksessä.

siirrymme tarkastelemaan kokemuksellista vastavuutta. Seuraavan esimerkin kristitty tuomari tekee kaikkiaan neljä kysymystä, joiden jälkeen loppuarviossaan hän on varma. Syyksi tuomari kirjoittaa:

ESIMERKKI 3A. Kristityn tuomarin loppuarvio (uid=2981).

Jo ensimmäisessä kysymyksessä olin varma arviostani. Vastaaaja 1 vaikuttaa luonnolliselta, kun vastaaaja 2 puolestaan tuntuu yrittävän liikaa. Hänen näkemyksensä ja tapansa eroavat melko paljon omistani. Myös hänen sanavalintansa ovat välillä yliampuvia. Olen enemmän samaa mieltä asioista vastaaajan 1 kanssa.

Tuomari korostaa tavoittaneensa varman arvion heti pelin aluksi ”jo ensimmäisessä kysymyksessä”. Hän myös vertailee vastaaaja ja käyttää tietämystään resurssina ja vertailukohtana. Millainen ensimmäinen, varmuuden tuottanut kysymys sitten oli?

ESIMERKKI 3B. Kristitty tuomari tuottaa arvion jo ensimmäisessä kysymyksessä (uid=2981).

1 TUOMARI: Miten kristillisyyden ja kristittynä eläminen näkyy jokapäiväisessä elämässäsi?

2A VASTAAAJA 1: Ei se välttämättä aina näy. Se näkyy luultavasti vapaa-ajanvietossani, kaveripiirissäni ja arvoissani tai valinnoissa, joita teen. Ehkä se saattaa näkyä myös luottamuksena tai erilaisena asenteena elämään ja asioihin, joita tapahtuu.

2B VASTAAAJA 2: Käyn nuortenilloissa keskustelemassa muiden kanssa elämän asioista. Lisäksi toimin kuvaushommissa välillä TV7:kalle. Kirkossa käyn todella harvoin, sen myönnän, mutta keskustelen myös muiden kanssa uskon asioista. Minulla on monia hyviä ystäviä joihin voin turvautua apua tarvittaessa.

3 TUOMARI: Pystyn samastumaan ensimmäiseen vastaaajaan. Hän vaikuttaa luonnollisemmalta ja sanoo asioita, joista olen hänen kanssaan samaa mieltä. Toinen vastaaaja yrittää liikaa. Hänellä ei myöskään ole käsitystä siitä, mitä nuortenilloissa tehdään. Itse käyn nuortenilloissa joka viikko, sillä toimin niissä ohjaajana. Ainakaan meidän seurakunnan nuortenilloissa ei niinkään keskustella uskontoon tai uskonnolliseen elämään liittyvistä asioista, vaan lauletaan, pelaillaan ja leikitään sekä puhutaan ihan tavallisista asioista. Luulen, että teeskentelijän mainitsema ”ystävien apuun turvautuminen” liitetään jostain syystä erityisesti uskonnollisesti aktiivisiin henkilöihin, vaikka se pätee yhtä lailla kaikkiin ihmisiin. Usko ja luotettavat ystävät eivät mielestäni ole riippuvaisia toisistaan.

Tuomarin kysymykseen (r. 1) sisältyy ennakkoletus kristillisyyden näkymisestä jokapäiväisessä elämässä, mikä osoittautuu hänen tekemässään arvioissa (r. 3) harhautukseksi². Pelaajista vastaaaja 1 ilmeisesti tunnistaa harhautuksen ja muotoilee kristillisyyden näkyvyyden epävarmaksi (r. 2a). Vastaaaja 2, joka todistelee pitkällä luettelolla uskonsa näkyvyyttä, ei taas näytä tunnistaneen harhautusta. Tuomarin arvioissa (r. 3) on lyhyt luonnehdinta 1. vastaaajasta, jonka epävarmuuden tuomari kokee pystyvänsä samastumaan ja on samaa mieltä, sekä laaja katsaus 2. vastaaajan vuoroon. Vastaaaja 2 pyrkii tuottamaan kuvan kristityn arjestaan, mutta epäuskottavien yksityiskohden kautta tulee paljastaneeksi itsensä (Holstein 1993). Tuomarin mukaan vastaaaja 2 osoittaa tietämättömyyttä, nojaa stereotyyppioihin ja ”yliyrittää”, millä tuomari tarkoittanee liikaa epäluontevia yksityiskohtia. Näyttö on tuomarin mukaan niin

² Pelin ohjeistus on neutraali harhautusten suhteen. Niitä ei kielletty, kuten taloustieteen kokeissa, mutta peli ei myöskään perustunut harhauttamiselle, kuten tunnetut varhaiset sosiaalipsykologian kokeet.

vahva, että hän kokee 2. vastaajan osoittautuneen teeskentelijäksi; sen sijaan suhtautumistavan vastaavuus 1. vastaajan kanssa synnyttää kokemuksellista vastaavuutta samastumiseen asti.

Myös esimerkissä 4 tuomari käyttää testikysymystä tietämyksen arviointiin. Tässäkin dialogissa kristitty tuomari päätyy tunnistamaan teeskentelijän ja on varma arviostaan.

ESIMERKKI 4. Kristitty tuomari on varma arviostaan kuudennessa kysymyksessä (uid=2905).

1 TUOMARI: Mikä on Raamatun tärkein tapahtuma kristinuskon kannalta? Jokin sellainen, jota ilman kristinuskon teologia ei kerta kaikkiaan voi toimia?

2A VASTAAJA 1: Tunnen Raamattua aika huonosti, mutta heti mieleeni tuli Jeesuksen ylösnousemus. Jeesus nousi kuolleista ja tulee kaiken loputtua taas maan päälle hakemaan taivaaseen häneen uskovat. Tämä on mielestäni kristinuskon perusajatus.

2B VASTAAJA 2: Kun Aabraham uhrasi ainoan poikansa vain ja ainoastaan jumalan käskyyn nojaten.

3 TUOMARI: Vastaaja 1 vastaa juuri niin kuin olisin itsekin vastannut, vastaaja 2 menee hieman hämmäntävään suuntaan. Kokonaisuutena katson, että vastaajan 2 vastaukset eivät kauheasti tuo esille Jeesuksen armoa, vaikka siihen koko usko perustuu.

Tuomari nojaa kysymyksessään tietyn teologisen näkemyksen mukaiseen käsitykseen Raamatun tärkeimmästä tapahtumasta (r. 1). Vastaaja 1 päätyy vastaamaan tuomarin ennakkokäsityksen mukaisesti, kun taas vastaaja 2 poikkeaa tästä. Arviossaan (r. 3) tuomari henkilöi vastaavuuden ja katsoo vastaajan 1 vastanneen kuin hän itse

olisi vastannut. Lopuksi tuomari tekee aiemmat vastaukset kattavan tulkinnan, jonka mukaan vastaaja 2 ei tavoita vastauksissaan tuomarin käsityksen mukaista uskon perustaa. Esimerkeissä 3 ja 4 tuomari käyttää omaa kristityn kokemustaan resurssina tulkitessaan vastauksia: ”pystyn samastumaan” ja ”vastaa juuri niin kuin olisin itsekin vastannut”. Tällä tavoin tietämyksellisestä vastaavuudesta on päädytty kokemukselliseen vastaavuuteen. Tuomari kokee pääsevänsä vastaajan ”pään sisään” ja ymmärtävänsä, kuinka vastaaja ajattelee (vrt. samastuminen Anonyymeissa Alkoholisteissa, Arminen 1998). Kokemuksellisen vastaavuuden tavoittelu voi kuitenkin myös johtaa samanmielisyyden vaatimukseen. Tuomari saattaa päätyä hakemaan samanmielistä vastaajaa, jolloin ryhmien välisen eron etsintä jää taka-alalle.

Seuraavassa esimerkissä samanmielisyydestä tulee ratkaiseva kriteeri, joka muodostuu pysyväksi ja korjautumattomaksi (vrt. Arminen 1994a; 1994b; Garfinkel 1967, 76–103; Heritage 1996, 91–102). Löydettyään samanmielisen vastaajan tuomari ei enää muuta käsitystään. Toisin kuin aiemmassa esimerkissä 3, jossa tuomari teki arvionsa heti ensimmäisen kysymysvuoron yhteydessä, tässä esimerkissä ensimmäinen kysymys on tuottanut lähes identtiset vastaukset pelaajilta eikä siksi auttanut tuomaria. Toisessa kysymyksessä tuomari siirtyikin tavoittelemaan koettua kristillisyyttä, josta hän puolestaan arviovaiheessa liukuu samanmielisyyden arviointiin.

ESIMERKKI 5A. Kristityn tuomarin toinen kysymys (uid=2883).

1 TUOMARI: Millaiset asiat olet kokenut haastaviksi kristillisessä elämässä?

2A VASTAAJA 1: Oman riittämättömyyden hyväksyminen, se että en ole ikinä ”valmis” ja tiettyssä mielessä kyllin hyvä.

2B VASTAAJA 2: On haastavaa olla kristitty, kun ympäröivä yhteiskunta tuntuu toittavan - jos ei täysin ateistisia niin ainakin kristinuskon vastaisia arvoja. On haastavaa yrittää ”elää oikein” eli Jumalan sanan mukaisesti, sillä kristittyjenkin piireistä löytyy niin moninaisia tulkintoja asioista. Esimerkkinä suhtautuminen homoseksuaalisuuteen (joka on mielestäni saanut aivan liian paljon huomiota).

3 TUOMARI: Vastaus 2 kuvaa yksilön ulkoisia paineita ja vaikka monesti sisältäpäin tulevat paineet on ihmiselle rankempia. ”Homokortin” käyttö: oman kokemuksen mukaan kristityt eivät ole niitä jotka aina haluavat puhua aiheesta.

Arviossaan rivillä 3 tuomari erittelee yksinomaan vastaajan 2 vuoroa tuoden esiin seikkoja, jotka eivät vastaa hänen käsitystään. Ensinnäkin tuomari luonnehtii viittausta ympäröivän yhteiskunnan arvoihin ”ulkoisena paineena”, joka ei hänestä luonnehdi kristityn kokemusta. Sitten hän kuvaa viittausta homoseksuaalisuuteen ”homokortiksi”, mistä kristityt eivät puhuisi. Siten vastaaja 2 määrittyy henkilöksi, joka vaikuttaa ”aina haluavan puhua” homoseksuaalisuudesta, eikä siten vastaa tuomarin käsitystä kristitystä (vrt. Pomerantz 1986). Vastaajasta 1 tuomari ei totea mitään. Ilmeisesti tuomarille ei syntynyt vastaajan 1 kanssa samanlaista kokemuksellisen vastaavuuden puutetta kuin vastaajan 2 kanssa. Tässä tapauksessa nimenomaan kokemuksellisesta vastaavuudesta tulee ratkaiseva kriteeri, jota tuomari soveltaa jatkossa. Näin hän päätyy muotoilemaan säännön, jota soveltamalla myös anomaliat saadaan häivytettyä ja tulkinta vakiinnutettua. Pelin neljännessä vierusparissa tämä tuomari joutuu tarkistamaan tulkintaansa vastausten yllätettyä.

ESIMERKKI 5B. Kristitty tuomari tulee epävarmaksi arviostaan (uid=2883).

1 TUOMARI: Kuvaille omaa Jumala-suhdetta-si. Mistä asioista iloitset, mitkä koet mahdollisesti vaikeiksi?

2A VASTAAJA 1: Iloitsen siitä, etten ole ikinä yksin. Vaikeaa on olla Jumalan rakkauden arvoisen, ei ole aina helppoa elää niin oikein (ihmisiä-hän tässä kaikki vaan ollaan).

2B VASTAAJA 2: Iloitsen siitä, että ”joka aamu on armo uus”. Toisin sanoen siis siitä, että aina saa anteeksi, eikä pelastus ole riippuvainen minun ansioistani tai puutteistani. Lakihenkisyyteen ja hengelliseen suorittamiseen taipuvaisena joudun tosin muistuttamaan itseäni tästä aika ajoin. Jumalan armo siis tuottaa eniten iloa ja toisaalta juuri sitä samaa armoa on vaikea ymmärtää :)

3 TUOMARI: Vastaus 1 ei sisällä sitä anteeksiannon näkökulmaa minkä olisi odottanut. Vaikka Jumalan lakien mukaan on vaikea elää, ei se loppujen lopuksi ole se minkä varassa kristitty seisoo tai kaatuu. Kuitenkin aiempien kysymysten pohjalta vastaus 2 on helpompi nähdä hyvin kristillisyyttä tunnevan ei-uskovan näkemyskeksi.

Tietämyksellisen vastaavuuden pohjalta tuomari odotti kristityn korostavan armoa (r. 3), millä tavoin vastasikin tuomarin aiempien kysymysten perusteella teeskentelijäksi arvioima vastaaja 2 (r. 2b). Tuomari ratkaisee syntyneen ristiriidan (Pollner 1987) luomalla uuden kategorian: kristillisyyttä tunteva ei-uskova. Uuden kategorian avulla tuomari voi selittää anomalian ja ylläpitää jo muodostunutta tulkintaansa (Pihlaja 2014). Esimerkki osoittaa myös, että muodostunut kokemuksellinen vastaavuus ylittää yksittäiset tietämykselliset ristiriidat. Kokemuksellisen vastaavuuden side - ”olen kuin hän” - säilyy, vaikka tietämyksen tasolla tulisi näkyviin eroja; tällöin yksittäiset ristiriidat voidaan ”tulkita pois”. Tuomari toteaa vastauksen olleen odotusten vastainen, mutta sulkee havainnon pois, eikä ota sitä huomioon todisteena. Kokemuksellinen vastaavuus muodostaa sulkeuman ja lukittuu siten, että uusi

näyttö ei enää vaikuta, ellei se suorastaan riko tätä vastaavuutta. Tietämyksellinen vastaavuus taas on avoimemmin neuvoteltavissa siten, että uusi näyttö muuntaa tulkintaa. Tietämys on suhteellista, ei absoluuttista.

Loppuarviossaan tuomari nimenomaan korostaa kokemuksellisen vastaavuuden merkitystä:

ESIMERKKI 5C. Kristityn tuomarin loppuarvio (uid=2883).

Vain vastaus kysymykseen 4 herätti ajatuksen siitä että henkilö 1 olisi teeskentelijä. Kuitenkin tämä vastaus voidaan ymmärtää muiden vastausten valossa kristityn antamaksi. Henkilö 2 ei ilmaissut kokemuksen tasolla asti kristillisyyttään.

Kategorinen vastaavuus

Imitaatiopelin lähtökohtana on verrata kohderyhmän ja muiden vuorovaikutuksellista asiantuntemusta kohdealueen osalta. Kokeellisessa asetelmassa tämä tarkoittaa pelaajien jakamista sosiaalisiin ryhmiin kohdealueeseen kuulumisen mukaisesti: kohdealueeseen kuuluvat/kuulumattomat. Uskontopelin lähtökohta on pelaajien jaottelu ”aktiivisiin kristittyihin” ja ”ei-uskonnollisiin henkilöihin”. Jako ei näytä aiheuttaneen koehenkilöille vaikeuksia. Peleissä voi sen sijaan havaita ja eritellä pelaajien kategorioiden käytön joustavuutta, kuten jo aiemmassa esimerkissä 5a–c. Erityisesti sattumapelissä (tuomareina ”ei-uskonnolliset henkilöt” ja kohdealueena ”ei-uskonnollisuus”) kategorioiden käyttö on havaittavasti seuraamuksellista. Tarkastellaan esimerkiksi 6, jossa tuomari tekee jaottelun ”ateisteihin” ja ”kristittyihin”. Tässä tapauksessa osallistujasiis uudelleen muotoilee tutkijoiden esittämän jaottelun ”aktiivisiin kristittyihin eli kristillisyyttä aktiivisesti harjoittaviin” ja ”ei-uskon-

nollisiin henkilöihin” jaotteluksi ”kristittyjen” ja ”ateistien” välillä.

ESIMERKKI 6. Ei-kristitty tuomari nostaa jaotteluksi kristityt ja ateistit (uid=2890).

1 TUOMARI: Jos ajattelee mediassa sekä ateistia että kristittyä, kumpi on moraalisesti hyväksyttävämpi valinta yleisen mielipiteen mukaan ja miksi?

2A VASTAAJA 1: Nykyään Suomen tapauksessa vaihtoehdot on melko tasoissa keskenään. Ehkä kristillisuus vielä hieman hyväksyttävämpi, muttei mielestäni kovin merkittävästi. Ateismia ei ehkä korosteta mediassa niin näkyvästi, kun taas on aika selvää jos jokin henkilö on aktiivinen kristitty.

2B VASTAAJA 2: Ateisti, sillä hän ei ole sidottu johonkin ajattelumalliin. Toisaalta koulutus ratkaisee lopulta.

3 TUOMARI: Henkilön 2 aiempien vastausten perusteella hän vaikutti enemmän kristityltä kuin ateistilta. Lisäksi henkilön 1 vastaus on mietitympi ja hänen näkemyksensä samankaltaisempi kuin omani. Henkilöllä kaksi vastaus on lyhyt ja ajattelematon.

Myös ei-kristitty tuomari käyttää episteemistä korrespondenssia, tietämyksellistä vastaavuutta, joka kokemuksellisessa muodossaan kääntyy samanmielisyyden etsinnäksi. Korrespondenssin kohdealueeksi tuomari on määrittänyt ”ateismin”. Tällöin komplementaarinen suhde kristittyjen ja ei-kristittyjen välillä on muuntunut kristittyjen ja ateistien vastakohtaksi.

Ei-kristittyjen tuomareiden peleissä episteemisen korrespondenssin kohde vaihteleeekin runsaasti. Seuraavassa esimerkissä tuomari asettaa tietämyksellisen vastaavuuden kohteeksi kirkon aktiivijäsenen vastakohtan. Sosiaalisten ryhmi-

en jaotteluksi muodostuu kirkon aktiivijäsenet vs. muut (vrt. edellisen tuomarin ”kristillisuus” vs. ”ateismi”).

ESIMERKKI 7. Ei-kristityn tuomarin tietämyksellisen vastaavuuden kohde on kirkon ei-aktiivi (uid=2892).

1 TUOMARI: Onko sinulla jokin erityinen syy siihen, että et halua olla kirkon aktiivinen jäsen?

2A VASTAAJA 1: Maksaa eikä hyödytä paljoa

2B VASTAAJA 2: Kirkon sanoma ei ”kolahda” omalle kohdalle, enkä koe mitään muutakaan syytä kuulua kirkkoon aktiivisesti. Ehkä suurin syy on, ettei se vaan tunnu ”omalta jutulta”.

3 TUOMARI: Kuulostaa aika stereotyyppiseltä vastaukselta, jonka uskova voisi antaa ajatellen, että kaikki ei-uskonnolliset ovat yltiömaterialisteja.

Tuomari asettaa tietämyksellisen vastaavuuden kohteeksi kirkon ei-aktiivijäsenen (r. 1) sijoittaen itsensä ryhmään ”ei-aktiiviset kristityt”. Toisin kuin ateismin ja kristillisyyden vastakkaisuudesta lähtenyt tuomari, negaation kautta tiedollisen vastaavuuden määrittävä tuomari paikantaa kohderyhmäksi aktiivikristittyjen komplementin. Hän siis muuntaa ”kristitty/ei-kristitty”-asetelman ”aktiivikristitty/ei-aktiivikristitty”-asetelmaksi. Tällöin ei-aktiivikristityt muodostuvat laveaksi kohderyhmäksi, jota tuomarin mukaan ei määritä esimerkiksi ”yltiömaterialistisuus” (r. 3).

Joissakin kysymyksissä tuomarin määrittelemä kohderyhmä hajautuu eksplisiittisesti. Esimerkissä 8 tuomari muodostaa kohderyhmän kahden eri negaation avulla, jolloin kysymys tarjoaa itsessään kaksi eri vastauslinjaa heikentäen tiedollisen vastaavuuden muodostamisen mahdollisuutta:

ESIMERKKI 8. Ei-kristityn tuomarin kolmas kysymys (uid=2900).

1 TUOMARI: Oletko aina ollut ei-aktiivinen kristitty tai ei-kristitty vai onko suhteesi uskontoon muuttunut jossain vaiheessa elämää?

2A VASTAAJA 1: Ei ole muuttunut. En ole koskaan uskonut mihinkään jumaliin tai muuhun yliluonnolliseen. Olen kyllä käynyt riparin ja erosinkin kirkosta vasta aikuisena.

2B VASTAAJA 2: Kasvoin uskonnollisessa kodissa, jossa lausuttiin ruoka- ja iltarukoukset, mutta myöhemmin nuo tavat jäivät, koska löysin tarvitsemani turvallisuuden tunteet tai mitä ne sitten ovatkaan, muualta. Lopulta erosin myös kirkosta, kun tunsin, ettei minun kaltaiselleni tasa-arvofeministille ollut siellä tilaa. Eli en ole aina ollut ei-kristitty.

3 TUOMARI: Toinen vastaus vain tuntuu uskottavammalta, en osaa selittää tarkemmin.

Tuomari ottaa lähtökohdakseen ei-uskonnollisten henkilöiden ryhmän hajanaisuuden ottamalla mukaan ”ei-aktiiviset kristityt” ja ”ei-kristityt” (r. 1). Täten tiedollisen vastaavuuden kohde hajautuu kahtia, mikä heikentää mahdollisuutta tehdä luotettavia testikysymyksiä, jotka edellyttäisivät yhtenäiseksi rajattua kohdetta. Tuomari tekee kuitenkin valinnan vastaajien väliltä, mutta jää epävarmaksi, eikä kykene perustelevaan valintaansa (r. 3).

Sattumapeli, jossa ei-kristityt tuomarit yrittivät paljastaa ei-kristityiksi tekeytyneet kristityt, osoittautuu tuomareille vaikeaksi. Tuomarit eivät pysty esittämään hyviä testikysymyksiä, jotka erottaisivat teeskentelijät. Kysymys-vastaus-sekvenssien analyysin perusteella kyse ei vaikuta olleen kristittyjen vuorovaikutuksellisesta asiantuntemuksesta, vaan ei-kristittyjen kategorian hajanai-

suudesta. Ei-kristillisuus voi tarkoittaa kirkkoon kuulumattomuutta, ei-aktiivisuutta kristinuskon suhteen tai suoranaista ateismia. Toisin kuin kristittyjen ryhmään kuulumiselle, ei-kristittyjen ryhmään kuulumiselle ei ole mitään nimenomaisia kriteereitä. Sosiologisemmin sanoen ei-kristityt eivät ole aito sosiaalinen kategoria, johon osallistujat orientoituisivat (Antaki & Widdicombe 1998; Giddens 1984). Ei-kristityt koostuvatkin useista toisistaan erottuvista sosiaalisista ryhmistä ateista passiivisiin kirkon jäseniin.

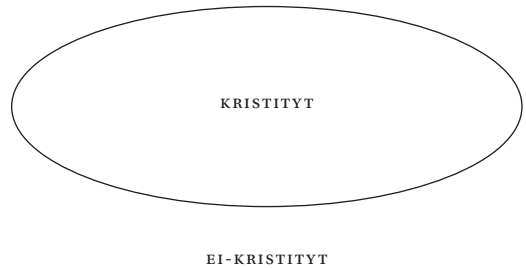
Yhteenveto

Imitaatiopelin ensimmäisen vaiheen identifikaatiopelissä aktiiviset kristityt tuomarit (n=20) tunnistivat teeskentelijän varsin hyvin (oikein: 14; en osaa sanoa: 2; väärin: 4), kun taas sattumapelissä ei-uskonnolliset tuomarit (n=20) tunnistivat teeskentelijän alle puolessa peleistä (oikein: 8; en osaa sanoa: 6; väärin: 6). Aktiivisten kristittyjen näyttää olevan helpompi teeskennellä menestyksekkäästi ei-kristittyä kuin päinvastoin. Aktiivisilla kristityillä on tiedollinen ja kokemuksellinen pääsy uskonnollisiin viittauskohteisiin (kuten armo, Roomalaiskirje, Raamattu, Jumala-suhde), mikä mahdollistaa testikysymysten käytön. Keskeisinä tunnistamisen keinoina käytettiin tiedollista, kokemuksellista ja kategorista vastaavuutta. Sattumapelissä ei-uskonnolliset ovat liian hajanainen sosiaalinen kategoria, jotta sitä kohtaan voitaisiin asettaa pätevästi arvioitavissa olevia testikysymyksiä. Testikysymysten puutteen takia teeskentelijät pyrittiin usein tunnistamaan samanmielisyyden perusteella, mikä ei osoittautunut tehokkaaksi.

Johtopäätökset

Imitaatiopelin lähtökohtana oleva jaottelu ”aktiivisiin kristittyihin” ja ”ei-uskonnollisiin henkilöihin” muodostaa komplementaariset ryhmät:

kristityt ja ei-kristityt. Juuri tällaisesta komplementaaristen ryhmien asetelmasta ajatus vuorovaikutusasiantuntemuksen testaamisesta kehittyi. Varhaisimmissa kokeissa ryhminä olivat ”absoluuttisen sävelkorvan omaavat” ja ”muut” tai ”värisokeat” ja ”muut” (Taulukko 1; Collins ym. 2006), eli komplementaariset ryhmät (vrt. Greimas 1987), joista toisella ryhmällä on erityinen asiantuntemus, kuten absoluuttinen sävelkorva. Sovelletuna uskontoon (Kuvio 2) tämä tarkoittaa kristittyjen ja ei-kristittyjen komplementaarisia sosiaalisia ryhmiä (Mäkelä 1991; Ragin 1987):

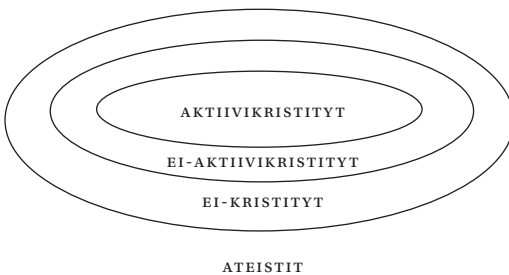
KUVIO 2. KRISTITYTTEJEN JA EI-KRISTITYTTEJEN SOSIAALISET RYHMÄT

Jo uskontopelin ohjeistuksissa komplementaarinen jaottelu kuitenkin reformuloitui tai kääntyi muuntuneeksi polariteetiksi ”aktiivisten kristittyjen eli kristillisyyttä aktiivisesti harjoittavien” ja ”ei-uskonnollisten henkilöiden” välille (vrt. vuorovaikutteiset kategoriat, Hacking 1987). Collins ja Evans (2014) käyttävät jaottelua ”kristityt” ja ”ei-kristityt”, mutta kuvaavat näitä ryhmiä ”aktiivikristityiksi” ja ”kirkossa käymättömiksi”. Pelien kielellistä vuorovaikutusta tarkasteltaessa voi huomata ”kirkossa käymättömien” kategorian olevan laava ja muista erottumaton. Peleissä jaottelu saakin uusia muotoja, kun ”ei-aktiivikristityn” kategoria vaihtelee ”kirkossa käymättömästä” ”ateistiin”.

Käytännössä uskontopelissä onkin yhden jaotteen sijasta useita jaotteluita. Jo pelijärjestelyissä

kristityn kategoria muuntui aktiivikristityn kategoriaksi. Peliä pelattaessa kristittyjen kategorian erottelut tulivat relevanteiksi, jos tuomari päätyi erottamaan kristillisyyttä tuntevat (ei-aktiivikristityt) uskovista (aktiivikristityt), ks. esimerkki 5a–c. Sattumapelissä, jossa ”ei-kristityt” pyrittiin erottamaan ”ei-kristityiksi tekeytyneistä kristityistä”, pelaajat kategorisoivat ei-kristityt vaihtelevasti tuottaen eri kohteita episteemiselle korrespondenssille. Ei-kristityt ovat hajanainen sosiaalinen ryhmä, joka muodostuu eri kategorioista.

Jos nämä käytännössä esiintyneet jaottelut tiivistetään kaavioksi, ne voidaan esittää Boolean algebrana (Kuvio 3):

KUVIO 3. KRISTITYJEN JA EI-KRISTITYJEN JAOTTELUN HAJAUTUMINEN USKONTOPELISSÄ

Collinsin ja kumppaneiden mukaan imitaatiopelillä mitataan vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen jakaumaa yhteiskunnassa (Collins & Evans 2014). Vähemmistöryhmän kyky sulautua vastakohtaansa kertoo koko elämänsä enemmistön piirissä eläneille suodattuneesta vuorovaikutuksellisesta osaamisesta. Täten kristityillä olisi vuorovaikutuksellista asiantuntemusta enemmän kuin maallistuneella enemmistöllä. Todetun eron voi kuitenkin tulkita toisinkin. Aktiivikristittyjen tiedollinen alue on kategorisesti yhtenäinen, jos se ei ole jakautunut teologisesti jyrkkärajaisiin ryhmiin. Yhtenäinen tiedollinen alue tekee mahdolliseksi testikysymysten käytön, minkä avulla teeskentelijät kyetään tunnistamaan

melko luotettavasti. Sen sijaan ei-kristityt eivät muodosta yhtenäistä sosiaalista ryhmää, vaan ryhmiä: ”ateistit”, ”ei-aktiiviset kristityt”, ”uskontoa tuntevat ei-uskovat”, jne. Hajanaisen sosiaalisen ryhmän jäsenet kuuluvat tosiasiallisesti eri ryhmiin, mikä heikentää heidän kykyään tunnistaa teeskentelijät. Vasta tuomari määrittelee sen, mitä hän tarkoittaa ei-kristityllä (Hacking 1987), ja tätä erityisesti teeskentelijä voi hyödyntää. Hän voi yrittää rakentaa vastauksensa tuomarin kysymyksessään olettan kategorisoinnin mukaiseksi, kun taas ei-teeskentelijä on sidottu omaan kategoriaansa, joka ei välttämättä osu yhteen tuomarin olettamusten kanssa. Teeskentelijä voi valita vapaasti episteemisen korrespondenssin kohteen, kun taas ei-teeskentelijä, mikäli noudattaa rooliaan, ei voi valita kohdettaan (vrt. ei-aktiivinen kristitty, uskonpuutteinen, ateisti). Koe ei olekaan osoittanut, että kristityillä olisi enemmän vuorovaikutuksellista asiantuntemusta kuin ei-kristityillä, vaan että ei-kristityksi on helpompi tekeytyä. Sosiologisesti ottaen on tullut osoitettua, että ei-kristityt eivät ole garfinkeliläisessä tai gidensiläisessä merkityksessä sosiaalinen ryhmä, johon kuuluminen olisi mitattavissa. Kokeessa väliin tulevana tekijänä on sosiaalisten maailmojen sulkeutuneisuus, ja on osoittautunut, että kristittyjen maailma on sulkeutuneempi kuin ei-kristittyjen.

Lopulta ei ole selvää, onko sosiaalisten ryhmien välillä systemaattisia eroja vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen määrässä, kuten Collins (2004) alkujaan oletti. Koeasetelmaa tulee tarkentaa, jotta voidaan erottaa sosiaalisten ryhmien avoimuuden, vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen ja niiden yhteisvaikutuksen osuus. Sosiaalisten ryhmien avoimuus tai sulkeutuneisuus tuottaa uuden sosiologisesti merkittävän ulottuvuuden. Poliittisten ja taloudellisten instituutioiden sulkeutuneisuuden aste on yksi keskeinen yhteiskuntien kehityksen taustatekijä (Acemoglu & Robinson 2012). Imitaatiopelin avulla voidaankin

tarkastella myös sosiaalisten ryhmien sulkeutuneisuutta sekä keinoja, joilla ryhmäjäsennyksiä ja yhteiskunnallisia jakoja ylläpidetään tai kiistetään. Tämä on tulossa yhä tärkeämmäksi, sillä medioituvassa maailmassa sosiaalisten ryhmien jäsennydet ja yhteiskunnalliset jaot muodostuvat jatkuvassa reaaliaikaisessa kommunikaatioprosessissa, jossa digitaalinen ja kasvokkainen vuorovaikutus limittyvät (Lundby 2011). Esimerkiksi suomalaisuuden uudelleenmäärittelystä on tullut jatkuva politisoitunut kiista niin sosiaalisessa mediassa kuin sen ulkopuolellakin.

Toiseksi vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen käsitettä tulee täsmentää. Collins (2004) ja Collins ja Evans (2007) löysivät uuden asiantuntemuksen lajin, jonka avulla ne, joilta puuttuu kohdeasiantuntemusta, kykenivät kommunikoimaan kohdeasiantuntijoiden kanssa. Collinsille ja kumppaneille vuorovaikutteinen asiantuntemus jää kuitenkin formaalisti täsmentymättömäksi, vaikka se muodostaa heille oman ”tietämyksen” lajin. Etnometodologinen näkökulma avaa kysymyksen vuorovaikutteisen asiantuntemuksen luonteesta vuorovaikutuksen osaamisena, jolloin se on pikemminkin suhde ja käytäntö kuin substanssi, jota henkilöllä tai ryhmällä joko on tai ei ole (vrt. Bottero & Crossley 2011). Imitaatiopelin kvalitatiivinen analyysi osoittaaakin, että ryhmäjäsennyden tunnistaminen tai evääminen perustuu vuorovaikutuksen tekniikoille. Peli nostaa esiin sen, kuinka ihmiset tuottavat tietämyksellisen, kokemuksellisen ja kategorisen vastaavuuden vuorovaikutuksessa ja voivat arvioida niiden hienojakoisuutta. Tästä näkökulmasta vuorovaikutuksellinen asiantuntemus ei ole abstrakti kyky, vaan taito tuottaa vuorovaikutuksessa sekventiaalisesti sopivia toimintoja (vrt. Goodwin 1994). Ryhmäjäsennyden tuottamisen tai eväämisen tekniikoiden analyysi voi syventää aiempia tutkimuksia ryhmäkuuluvuudesta, joissa on tarkasteltu mm. arviointeja, ominaisuuksien nimeämistä ja tietämyksen jakaumaa (Goodwin 2006; Schlicht 2013).

Erityisesti vuorovaikutuksellisuuden teoretisointi on imitaatiopelin tutkimusperinteessä jäänyt puutteelliseksi. Siltä osin on tarkasteltava sitä, missä määrin vuorovaikutuksellisen asiantuntemuksen eroissa on kyse nimenomaan vuorovaikutuksellisen kompetenssin eroista ja missä määrin kohdeasiantuntemuksen eroista. Vuorovaikutuksellinen asiantuntemus edellyttää kohdeasiantuntemusta tunnistaa kohdemaailman – kuten uskonnon – ilmiöt ja niiden implikaatiot tai merkitykset, mutta myös vuorovaikutuksellista kompetenssia tuottaa käynnissä olevan toiminnan kannalta sekventiaalisesti osuva toiminto. Kun tämä käsitetyö on tehty ja otettu huomioon kokeiden suunnittelussa, voidaan päästä imitaatiopelitutkimusohjelman lupauksiin tutkia sosiaalisten ryhmien välisiä eroja uudella tavalla ja uudella tarkkuudella. Otetta voi soveltaa myös identiteettien tuottamisen, tunnistamisen sekä kiistämisen tutkimiseen verkkovuorovaikutuksessa (esim. ”trollit”). Näin päästään tarkastelemaan sosiaalisten ryhmien ja jakojen muodostumista digitalisoituneessa maailmassa.

Kirjallisuus

- ACEMOGLU, DARON & JAMES A. ROBINSON. 2012. *Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. New York: Crown.
- ANTAKI, CHARLES & SUSAN WIDDICOMBE (TOIM.) 1998. *Identities in Talk*. Lontoo: SAGE.
- ARMINEN, ILKKA. 1994a. ”Sosiaalisen järjestyksen korjautuvuus. Etnometodologinen näkökulma poikkeavuuteen.” *Sosiologia* 31:4, 249–260.
- ARMINEN, ILKKA. 1994b. *Elämäkerrat etnometodinäkökulmasta. Kokemusten organisointi nimettömien alkoholistien piirissä*. Helsinki: Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuslauseke n:o 188.
- ARMINEN, ILKKA. 1998. *Therapeutic Interaction. A Study of Mutual Help in the Meetings of Alcoholics Anonymous*. Helsinki: Finnish Foundation for Alcohol Studies.
- ARMINEN, ILKKA. 2005. *Institutional Interaction. Studies of Talk at Work. Vol. 2*. Aldershot: Ashgate Publishing.
- ARMINEN, ILKKA. 2008. ”Scientific and ‘Radical’ Ethnomethodology. From Incompatible Paradigms to

- Ethnomethodological Sociology." *Philosophy of the Social Sciences* 38:2, 167–191.
- BERGER, PETER & THOMAS LUCKMANN. [1994] 1966. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.
- BOTTERO, WENDY & NICK CROSSLEY. 2011. "Worlds, Fields and Networks. Becker, Bourdieu and the Structures of Social Relations." *Cultural Sociology* 5:1, 99–119.
- COLLINS, HARRY M. 1990. *Artificial Experts. Social Knowledge and Intelligent Machines*. Cambridge, MA: MIT Press.
- COLLINS, HARRY M. 2004. "Interactional Expertise as a Third Kind of Knowledge." *Phenomenology and the Cognitive Sciences* 3:2, 125–143.
- COLLINS, HARRY. 2010. *Tacit and Explicit Knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- COLLINS, HARRY & ROBERT EVANS. 2007. *Rethinking Expertise*. Chicago: The University of Chicago Press.
- COLLINS, HARRY & ROBERT EVANS. 2014. "Quantifying the Tacit. The Imitation Game and Social Fluency." *Sociology* 48:1, 3–19.
- COLLINS, HARRY, ROB EVANS, RODRIGO RIBEIRO & MARTIN HALL. 2006. "Experiments with Interactional Expertise." *Studies in History and Philosophy of Science* 37, 656–674.
- DREW, PAUL & JOHN HERITAGE (TOIM.) 1992. *Talk at Work. Interaction in Institutional Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FASULO, ALESSANDRA & FRANCESCA FIORE. 2007. "A Valid Person. Non-Competence as a Conversational Putcome." *Toekassa Discursive Research in Practice. New Approaches to Psychology and Interaction*, toim. Alexa Hepburn & Sally Wiggins. Cambridge: Cambridge University Press, 224–246.
- GARFINKEL, HAROLD. 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Cambridge: Polity.
- GIDDENS, ANTHONY. 1984. *The Constitution of Society. Outline of a Theory of Structuration*. Cambridge: Polity.
- GREIMAS, ALGIRDAS JULIEN. 1987. *On Meaning*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- GOODWIN, CHARLES. 1994. "Professional Vision." *American Anthropologist* 96:3, 606–633.
- GOODWIN, MARJORIE H. 2006. *The Hidden Life of Girls*. Malden, MA: Blackwell.
- HACKING, IAN. 1999. *The Social Construction of What?* Cambridge, MA: Harvard University Press.
- HERITAGE, JOHN. 1996. *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. Gaudeamus.
- HERITAGE, JOHN. 2012. "Epistemics in Action. Action Formation and Territories of Knowledge." *Research on Language and Social Interaction* 45:1, 1–29.
- HODGES, ANDREW. 1985. *Alan Turing. The Enigma of Intelligence*. Lontoo: Unwin.
- HOLSTEIN, JAMES A. 1993. *Court-ordered Insanity. Interpretative Practice and Involuntary Commitment*. New York: Aldine de Gruyter.
- JAYUSI, LENA. 1984. *Categorization and the Moral Order*. Lontoo: Routledge.
- LUNDBY, KNUT. 2011. "Patterns of Belonging in Online/Offline Interfaces of Religion." *Information, Communication & Society* 14:8, 1219–1235.
- MÄKELÄ, KLAUS. 1991. "Social and Cultural Preconditions of Alcoholics Anonymous (AA) and Factors Associated with the Strength of AA." *British Journal of Addiction* 86:11, 1405–1413.
- NIEMI, JARKKO. 2013. "Tiedon rajat ja vuorovaikutus. Toteamukseen tai vaihtoehdoksymykseen vastaavat VOI OLLA -rakenteet." *Virittäjä* 117:2, 201–241.
- NORO, ARTO. 1991. *Muoto, moderniteetti ja "kolmas". Tutkielma Georg Simmelin sosiologiasta*. Jyväskylä: Tutkijaliitto.
- NYBOE, LOTTE. 2004. "You Said I Was Not a Man: Performing Gender and Sexuality on the Internet." *Convergence* 10:2, 62–80.
- PIHLAJA, STEPHEN. 2014. "Christians' and 'Bad Christians'. Categorization in Atheist User Talk on YouTube." *Text & Talk* 34:5, 623–639.
- POLLNER, MELVIN. 1987. *Mundane Reason. Reality in Everyday and Sociological Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- POMERANTZ, ANITA M. 1986. "Extreme Case Formulations. A Way of Legitimizing Claims." *Human Studies* 9: 219–230.
- RAGIN, CHARLES C. 1987. *The Comparative Method. Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley: University of California Press.
- RAUTAJOKI, HANNA. 2014. *Hyvät "kanssallaiset"! Yhteiskunnallistamisen strategiat televisiokeskustelun vuorovaikutuksessa*. Acta Universitatis Tamperensis 1960. Tampere: Tampere University Press.
- SACKS, HARVEY. 1992. *Lectures on Conversation*. Volumes I & II. Malden: Blackwell.
- SAYGIN, AYSE PINAR, ILYAS CICEKLI & VAROL AKMAN. 2000. "Turing Test. 50 Years Later." *Minds and Machines* 10, 463–518.
- SCHEGLOFF, EMANUEL. 2000. "On Granularity." *Annu. Rev. Sociol.* 26, 715–720.
- SCHLICHT, DANIELA. 2013. "Muslims on Studivz.de. An Empirical Perspective on Religious Affiliation and National Belonging in Times of Web 2.0." *Toekassa Muslims and the New Information and Communication Technologies*, toim. Thomas Hoffmann & Göran Larsson. Dordrecht: Springer, 15–29.
- SCHUTZ, ALFRED. [1967] 1932. *The Phenomenology of the Social World*. Evanston, IL: Northwestern University Press.
- SILVERMAN, DAVID. 1998. *Harvey Sacks. Social Science and Conversation Analysis*. Cambridge: Polity.

STIVERS, TANYA, LORENZA MONDADA & JAKOB

STEENSIG. 2011. "Knowledge, Morality and Affiliation in Social Interaction." Teoksessa *The Morality of Knowledge in Conversation*, toim. Tanya Stivers, Lorenza Mondada & Jakob Steensig. Cambridge: Cambridge University Press, 3–26.

TURING, ALAN M. 1950. "Computing Machinery and Intelligence." *Mind. A Quarterly Review of Psychology and Philosophy* 59:236, 433–460.